

Podplukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.

VEDENÍ ÚTOČNÉ OPERACE V NOVÝCH PODMÍNKÁCH

63 písm
na 10 mm

Změny v Československé armádě vyžadují odpovědi na otázky a řešení množství úkolů, které přinesou objasnění problémů spojených s rozvojem vojenského umění, vytvoří tím podmínky pro formulování teorie soudobého boje a operace. Po rozpracování základních koncepčních dokumentů je nutné plnit i konkrétní úkoly v jednotlivých částech vojenského umění. Tento článek volným způsobem navazuje na stať **O vztahu obrany a útoku v soudobých podmínkách**. Zamýšlím se v ní nad některými otázkami teorie útočné operace.

69

Jaké nové podmínky vznikly pro vedení útoku? **Možnosti vedení útoku budou nižší než v minulosti** v tom smyslu, že v důsledku úspěšného jednání o snížení počtů konvenčních zbraní v Evropě dojde k poklesu počtů útočných prostředků, jakými jsou tanky, bojová vozidla pěchoty. Dojde k omezení palébné síly vojsk snížením počtů dělostřelectva a letectva. Doposud není zřejmé, zda a jakým tempem budou pokračovat další odzbrojovací jednání, jež by vedla k novému omezení výzbroje. Značný pokles počtu útočných prostředků nebude možné vůbec anebo jen zčásti nahradit kvalitou nových zbraní. Po určitou dobu, což může trvat i poměrně dlouho, či trvale, zůstanou možnosti k vedení útoku podstatně nižší, než tomu bylo v minulosti. To je i jedním z cílů odzbrojovacích jednání.

66

Naproti tomu možnosti vedení obrany poměrně stouply, protože počty protitankových zbraní, které tvoří jeden z pilířů obrany, sníženy nebyly, ani nejsou prozatím omezeny. Obdobně je tomu i s prostředky minování a ženijního budování obrany. Zmenšení počtu zbraní v armádě vyvolalo potřebu měnit i organizační členění, některé svazky, útvary a jednotky zcela rozpustit, jiné přeorganizovat. Zhoršily se tím podmínky pro vytváření velkých uskupení vojsk potřebných k vedení útoku a plnění některých operačních úkolů. Tato skutečnost je zdůrazněna i zánikem vojenské části Varšavské smlouvy a nemožností vytvářet koaliční uskupení vojsk, jež především umožňovala útok. Tento stav spolu s doktrinárními principy obrany ČSFR si vynucuje novým způsobem řešit i problematiku útoku.

70

Pro úspěšné zahájení a vedení útoku je předpokladem splnění cílů obrany, která bude útoku předcházet. Bylo by jistě výhodné vyřešit všechny úkoly jen obranou, nepřekročit rámec obranného boje a operace. V závislosti na poměru sil pravděpodobného protivníka a vlastních vojsk je nutné předpokládat nejen vedení obrany, ale i útoku. Je možné se totiž domnívat, že jen protizteče a protiúder jako vyvrcholení obrany nemusí postačovat k úplnému zničení protivníka.

Útok na taktickém stupni není zpochybňován, domnívám se, že úloha taktického stupně při nedostatku sil a prostředků poroste ve všech druzích boje, útok nevyjímaje.

Vzhledem k charakteru území naší republiky si zaslouží větší pozornost jak v minulosti používaný útok v horských a zalesněných prostorech, v obtížně průchodném terénu i v zastavěném prostoru. Je nutné upustit od přílišné snahy, která byla uplatňována v minulosti, a tou je zpravidla obcházení tyto prostory. K aktuálním úkolům patří i zkoumání útoku s omezeným cílem, protiztečí a protiúderů, jako zvláštní útočné činnosti v podmínkách vedení obrany, a to tehdy, bude-li přijata mobilní (pohyblivá) obrana jako druh obrany. Větší pozornost si zaslouží útok z přímého dotyku všech organizačních stupňů, neboť v minulosti byl tento způsob přechodu do útoku podceněn.

Je žádoucí věnovat pozornost vedení útoku nejen organickými jednotkami, útvary a svazky, ale často k tomuto účelu vytvořenými uskupeními složenými z různorodých sil, působícími pod jednotným velením. Rozpracovat zásady diverzní a přepadové činnosti malými výtečně vycvičenými jednotkami. Tato činnost bude mít uplatnění nejen v útoku, ale i v obraně. To jsou jen některé úkoly, jež si zaslouží pozornost u uplatňování zásad útoku především u taktického stupně.

Jaká však bude potřeba a podmínky útoku u operačního stupně? Hlavní a rozhodující podmínkou bude, dle mého názoru, existence operačního svazu (armády, sboru s divizní nebo brigádní organizací), dále vznik takové situace ve válce, která si vyžádá plnit úkol útočnou operací.

Členění na operační svazy je v naší armádě předpokládáno. Je tedy nutné určit, o jakou operaci půjde, jak ji nazvat, stanovit její obsah, rozmach, charakteristické rysy, co převzít z doposud platného, ale v mnoha směrech překonaného předpisu Oper-1-1, co z dalšího rozvoje operačního umění v posledních letech.

Od roku 1968 až přibližně po rok 1987 (respektive do současnosti) vycházela v naší armádě příprava i procvičování útočných operací podle předpisu Oper-1-1 a upřesnění generálního štábu, jenž se opíral o poznatky či zkušenosti Sovětské armády. Tento řád nemůže z různých důvodů sloužit jako východisko pro vytvoření teorie útočné operace, využití mají spíše zkušenosti z praxe operačních cvičení.

Od roku 1987 se setkáváme v dosti neucelené podobě s pojmem **protiútočná operace**, a to především na základě konzultace skupiny generálů a důstojníků v sovětských vojenských vysokých školách. Větší pozornost byla této operaci věnována zejména ve Vojenské akademii vypracováním materiálů potřebných k výuce operačního umění. Na stránkách **Vojenské mysli** se autoři touto operací zabývali v číslech 5-6, 9-10/1989.

Názory na tuto operaci byly velmi různorodé, nedošlo k jejich ujednání ani na stránkách Vojenské mysli, či zakotvení jejich principů v řádech a předpisech. Při operačních velitelsko-štabních cvičeních nebyla protiútočná operace procvičována, neboť ničení protivníka, který pronikl na území státu, bylo předpokládáno vedenými protiúderem. K rozpracování zásad přípravy a vedení protiútočné operace

nedošlo i proto, že středem pozornosti byly nové názory na vedení obrany a jako obvykle se čekalo, že teorie této operace bude převzata od Sovětské armády.

Za přínos je však nutné považovat přiblížení se skutečnosti ukazatelů rozmachu této operace ve srovnání s útočnou operací - viz tabulku.

Protiútočná operace byla chápána jako **zvláštní druh útočné operace**, jež měla být vedena za zvláštních podmínek. Vyznačovala se především přechodem vojsk z obrany do útoku a vedením útoku proti útočícímu protivníkovi, proto také název protiútočná operace. Šlo především o frontovou operaci, kterou se front podílel na protiútoku v rámci válčiště, výjimečně mohla být vedena i samostatně.

Myslím, že tvůrci nového operačního předpisu si budou muset nutně položit otázku, do jakého vzájemného vztahu dát útočnou a protiútočnou operaci, neboť jejich dosavadní souvislosti byly politickým a z něho vycházejícím vojenským vývojem překonány.

Jsem toho názoru, že je nezbytné ustoupit od **pojmu protiútočné operace, dále používat a především rozpracovat teorii útočné operace.**

Při tomto svém názoru vycházím z následujících skutečností. Základními druhy bojové činnosti zůstanou obrana a útok. Doposud nevznikly podmínky pro to, aby útok byl nahrazen nějakou jinou činností, např. protiútočnou. Tento fakt je zcela zřejmý. Taktický stupeň vede boj, to znamená obranu (obraný boj) a útok (útočný boj). Tak jako je obrana na taktickém stupni součástí obranné operace a vytváří předpoklady pro splnění úkolů obranné operace, musí být obdobně útok na taktickém stupni součástí a předpokladem splnění úkolů útočné operace operačního stupně. Souvislost jednotlivých částí vojenského umění musí být zřejmá i ve

Tabulka

Ukazatel	Rozmach armádní operace	
	útočné	protiútočné
Šířka útočného pásma	80 - 100 i více km	60 - 80 km
Hloubka operace z toho:	250 - 300 i více km	120 - 150 km
- BÚ	do 150 km	60 - 70 km
- DÚ	100 - 150 km	60 - 80 km
Tempo útoku	40 - 50 km/24 hod.	15 - 20 km/24 hod.
Doba trvání operace, z toho splnění:	6 - 7 i více dnů	6 - 8 dnů
- BÚ	do 3 dnů	3 - 4 dny
- DÚ	3 - 4 i více dnů	3 - 4 dny

formách bojové činnosti, které na sebe navazují. Obrana u taktického - obranné operace u operačního stupně. Útok u taktického - útočná operace u operačního stupně. Nikoli protiútočná operace. Tento pojem nemá návaznost na činnost taktického stupně. Stejná závislost však platí i opačně od operačního umění k taktice. "Protiútočná činnost" operačního stupně nemá analogii u taktického stupně v "protiútočné činnosti" svazků, útvarů a jednotek.

Útočná operace bude vedena po obranné operaci, nebude to jev zvláštní nebo dokonce jedinečný, ale samozřejmý (budou-li pro to podmínky), lze říci, že naopak pravidelný a obecný. Tak je předpokládán možný průběh války. To, co bylo dříve považováno za zvláštní případ, bude v nových podmínkách stálé, základní a samozřejmé.

Myslím, že je nutné upustit od představy, že by útočná (protiútočná) operace byla vedena v rámci frontu (frontu koaličního složení) tak, jak tomu bylo v minulosti, nebo byla součástí protiútoků vedeného na válčiči. **Tento charakteristický znak protiútočné operace mizí.**

Zcela zvláštní situace by nastala, kdyby po ukončení obranné operace došlo k operační přestávce ve vedení bojové činnosti, což nelze v nových podmínkách zcela vyloučit. Obě strany by přešly do delší či kratší dobu trvající obrany. V tomto případě by **protiútočná operace, tak jak byla chápána dříve, zcela ztratila smysl.**

Je ještě **jeden vážný důvod** pro používání pojmu **útočná**, nikoli protiútočná operace. Tím je potřeba vedení operačních cvičení. Chceme-li procvičovat obranu v operačním měřítku, je nutné proti takové obraně vést útočnou operaci. Bylo by nemyslitelné, aby případný protivník (v tomto případě stejně představovaný vlastními vojsky) zahájil útok protiútočnou operací. I pro tento případ musí být vyhotovena **teorie útočné operace.**

Ke zvážení všech skutečností je žádoucí zjistit, jak podobný problém řeší v jiných armádách.

Bude-li zapotřebí přesto specifikovat zvláštnosti útočné operace, která by následovala po obranné operaci, je vhodnější používat spíše názvu **první útočná operace**, udržet tak logickou posloupnost názvů a činností vojsk.

Podmínky, za nichž může dojít k útočné operaci, si zaslouží hlubší pozornost. K vnějším podmínkám působícím na ozbrojené síly patří především celkový stav ve společnosti vzniklý po zahájení války, vůle a rozhodnost politického vedení státu pokračovat ve válce a vést útočnou činnost, ekonomické, lidské a materiální možnosti, schopnost jejich převedení pro potřeby války. Podstatný vliv může mít i mezinárodní situace, především vztah bezprostředních sousedních států k válce a jejich konkrétní postoje k válčícím stranám, podpora obránce nebo útočníka. Tyto podmínky si však vyžadují zvláštní zkoumání.

Z hlediska vojenského bude základní podmínkou uskutečnění útočné operace alespoň vyrovnání poměrů sil a prostředků operačního stupně, vytvoření převahy na směrech úderů, což by umožnilo přechod do útoku a jeho úspěšné vedení.

Významnou skutečností, která ovlivní zahájení útočné operace, bude především situace, a stav vojsk. Vojska obou válčících stran mohou utrpět v závislosti na urputnosti bojů a délce jejich trvání značné ztráty. Podle současných názorů mohou

denní ztráty divizí ve válce vedené konvenčními zbraněmi dosahovat u tanků 11 až 12 %, BVP 8 až 10 %, OT 6 až 7 %, u automobilů 4 až 5 %. Ztráty osob mohou dosáhnout až 10 % denně. To znamená, že některé svazky mohou být během 5 až 6 dnů na hranici bojeschopnosti. Tyto skutečnosti, vzhledem k mezinárodně stanoveným limitům počtů zbraní, omezené případně chybějící výrobě některých jejich typů, omezeným počtům záloh, mohou vážně ovlivnit základní podmínku pro zahájení útoku, kterou je soustředění potřebného množství sil a prostředků.

Významnou podmínkou, jež ovlivní zahájení útočné operace, bude především situace, stav tankových a mechanických svazků, jejich zasazení do obranné operace, bojeschopnost a současně vytvoření doposud nezasazených svazků tohoto typu s možností jejich soustředění i použití k útoku. Obdobného významu dosáhne možnost soustředit, použít dělostřelectvo a letectvo k palebnému ničení protivníka.

Lze předpokládat, že útočná operace bude vedena za podmínek použití pouze konvenčních zbraní.

Konkrétní vliv na přípravu, zahájení a vedení útočné činnosti budou mít podmínky, v nichž proběhne a bude zakončena obranná operace. Už v průběhu obranné operace musí být podmínky k přechodu do útoku rozhodováním velitelů vytvářeny, což bude složitý úkol. Protivník, který volí dobu, místo a způsob zahájení útoku, může v závislosti na cíli, s nímž povede válku, a rozhodností opatření podnikaných vůči němu, dosáhnout různé velkého úspěchu. Například pronikne na území našeho státu na jednom nebo několika směrech, které budou vymezeny terénními podmínkami a nutností soustředit síly i prostředky k dosažení úspěchu, nebo může obsadit i rozsáhlejší území a vytvořit poměrně širokou frontu. Přitom nelze vyloučit, že na území obsazeném protivníkem zůstanou obklíčena ve městech, obtížně průchodném terénu nesterpně velká uskupení úporně se bránících vojsk poutající jeho síly.

Fronta, na níž by byl veden boj, může být nesouvislá v důsledku dynamické činnosti se vzájemným hlubokým vklíněním vojsk. Nelze však vyloučit, zejména v případě včasného zahájení příprav k odražení útoku protivníka a vybudování obranných pásem, vytvoření stabilní fronty.

Podmínky, v nichž může být zahájena útočná operace, mohou být významně poznamenány i činností vojsk v rozsáhlých průmyslových prostorech s chemickou výrobou, sklady chemických látek, roční dobou a dalšími vlivy.

Významnou skutečností, která ovlivní vedení útočné operace, bude, zda operační svaz povede operaci samostatně ke zničení protivníka, který pronikl na naše území na jednom vymezeném směru nebo bude mít útočící sousedy (sousedě).

Útočnou operaci je možné definovat jako souhrn bojů, úderů a manévřů sladěných, vzájemně spjatých do cíle, úkolů, místa, doby, vedených současně či postupně podle jednotného zámyslu (plánu) k řešení operačních nebo operačně taktických úkolů v určeném prostoru ve stanovené době.

Cíl útočné operace představuje konečný výsledek, jehož má být útokem vojsk dosaženo. Obecně spočívá ve zničení protivníka a ovládnutí území. Stanovení konkrétního cíle útočné operace je obtížným a odpovědným úkolem. Operačnímu

svazu ho stanoví nadřízený velitel; bude ovlivněn bojovými možnostmi vlastních vojsk i protivníka, situací vzniklou v obranné operaci a vojensko-politickými požadavky. Konečným cílem musí být obnovení svrchovanosti na vlastním území a vyjít vojsk na čáru státní hranice.

Domnívám se, že v závislosti na situaci i možnostech vojsk může být někdy cílem operace způsobení rozhodných ztrát protivníkovi, znovuvládnutí alespoň části území a vytvoření výhodných podmínek pro pokračování války.

V útočné operaci budou vojska plnit operační úkoly, z nichž nejdůležitějšími mohou být přechod do útočné operace, průlom obranných čar, obklíčení a zničení protivníka, násilný přechod vodních překážek, ovládnutí důležitých prostorů, objektů a čar. Pro plnění těchto úkolů bude charakteristický takový způsob použití vojsk, který bude sladěn jednotným zámyslem a plánem. Operační úkoly mohou být plněny postupně i současně.

Útočná operace bude charakterizována ukazateli, které ve svém souhrnu tvoří **rozmach operace**; jsou to **šířka útočného pásma, hloubka operace, tempo útoku a doba jejího trvání.** Rozmach bude ovlivněn cílem útočné operace, operačním složením, posílením a podporou vojsk operačního svazu i protivníka, výsledkem obranné operace, charakterem terénu, povětrnostními podmínkami a úrovní všestranného zabezpečení operace. Operačnímu svazu ho stanovuje nadřízený velitel v bojovém úkolu. Určení rozmachu předem jako operační normy je v nových podmínkách vzhledem k závislosti na výsledku obranné operace značně obtížné. Proto bude nutné znát podmínky, které rozmach vymezují obecně.

● **Šířka útočného pásma** bude ovlivněna:

- počtem vševojskových svazků a dalších vojsk, které se operace zúčastní,
- potřebou soustředění sil a prostředků k dosažení převahy nad protivníkem,
- rozptýlením bojových sestav a operační sestavy operačního svazu k dosažení ochrany před palbami i údery protivníka, umožněním účinné palby, úderů a manévrů vlastních vojsk,
- kapacitou terénních směrů vhodných pro útok.

Při útočné operaci se šířka útočného pásma v závislosti na uvedených skutečnostech může měnit.

Operačně taktickou (taktickou) kalkulační jednotkou ke stanovení šířky útočného pásma je v současnosti mechanizovaná (tanková) divize útočící v pásmu o šířce 10 až 15 km. V závislosti na operačním složení, posílení a podpoře může operační svaz o 2 až 3 mechanizovaných (tankových) divizích útočit na šířce 30 až 50 km, přičemž pásmo, v němž povedou bojovou činnost všechna vojska operačního svazu, může být v závislosti na počtu divizí širší. V případě vytvoření operačního svazu typu armádního sboru s brigádní organizací bude žádoucí přizpůsobit propočty této skutečnosti.

● **Hloubka operace** bude záviset na:

- vzdálenosti, kterou musí vojska překonat k dosažení státní hranice nebo ovládnutí důležitého prostoru, čáry,
- množství sil a prostředků, které budou plnit úkol,
- hloubce důležitých uskupení a rozmístění objektů ničeného protivníka,

- charakteru terénu.

● **Tempo útoku** ovlivní:

- složení, bojeschopnost uskupení protivníka, způsob vedení bojové činnosti tímto uskupením,
- složení a bojeschopnost vlastních vojsk,
- terén, v němž bude veden útok, denní a roční doba.

To bude při útočné operaci proměnlivé. Ve srovnání s minulostí je nutné počítat s nižším tempem útoku (došlo ke zmenšení možností ničit protivníka a snížení počtu zbraní vhodných pro útok). Naopak možnosti vedení obrany nebyly omezeny a zřejmě dále rostou. Hlavním nositelem tempa útoku budou mechanizované a tankové svazky, které by mohly dosahovat průměrného tempa útoku 15 až 20 km za 24 hodin. Předpokládám, že by bylo vhodné, aby tato norma byla podrobena důkladnému rozboru.

● **Doba trvání útočné operace** bude výslednou veličinou vycházející především z hloubky operace, tempa útoku. Může dosahovat několika dnů.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem může být operačnímu svazu ke splnění cíle operace stanoven bojový úkol buď **na celou útočnou operaci**, anebo jej lze **rozdělit na dílčí části**.

Úkol, který bude možné splnit během 2 až 3 dnů jako **konečný úkol**, nebude nutné členit. Obsahem může být zničení určitého uskupení protivníka, ovládnout území a vyjít na státní hranici.

Myslím, že rozdělit celkový úkol na dílčí části bude nutné v případě potřeby postupného ničení velkého (více menších) uskupení protivníka, ovládnutí několika důležitých prostorů, objektů a čar, potřeby sladování činnosti vojsk za útoku, který může trvat více než 2 až 3 dny a kde nelze jednoznačně předvídat jeho průběh apod. Tehdy je zapotřebí stanovit operačnímu svazu např. **blížeší a konečný úkol**.

Obsahem blížešího úkolu (BÚ) může být zničení určeného uskupení protivníka, ovládnutí části území, které obsadil, a vytvořit podmínky k dalšímu rozvíjení útoku.

Při konečném úkolu (KÚ) vojska ukončí zničení protivníka, osvobodí zbývající část území a vyjdou na státní hranici.

Jsem názoru, přejít od používání **dalšího úkolu (DÚ)** v útočné operaci svazu, tak jak byl znám v minulosti, kdy jeho splnění vyjadřovalo především vytvoření podmínek pro **další pokračování útoku**, k novému výrazu **konečný úkol**. Tento název lépe vystihuje skutečnost **ukončení** důležitého období činnosti operačního svazu (tj. útoku, jímž má být dosaženo opětového ovládnutí území, jeho **konečného** osvobození a **ukončení** útoku nebo války).

Uvedené názory jen naznačují některé problémy teorie útočné operace, mohou posloužit tvůrcům nových operačních zásad anebo jako námět k diskusi ve Vojenské mysli.

